

rhg

rolde

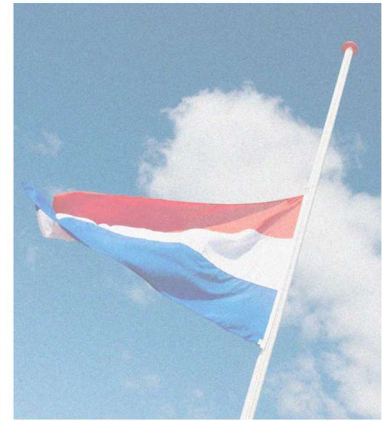
historisch

gezelschap

www.rhg-rolde.nl

80 jaar vrijheid

Een fietsommetje van 16 km langs zeven belangrijke plekken over de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding in Rolde en omgeving.

RHG april 2025

INLEIDING

Rolde is op 12 april 1945 bevrijd. Het RHG heeft verhalen over de oorlog en de bevrijding op 10 grote thema-posters gemaakt. Deze geven in vogelvucht in beeld en tekst aan wat er toen in en rond Rolde is gebeurd. Zoals o.a. de Landdagen van Landbouw & Maatschappij en van de N.S.B. die in de Rolder zandverstuiving plaatsvonden; de betekenis van het Monument op de Kerkbrink; de namen op dat monument; het lot van de Joodse families. Ook wordt stilgestaan bij het verzet en bij de bevrijding. De posters zijn te vinden op onze website.

Het RHG heeft ook in en om Rolde een 16 kilometer lange fietsroute uitgezet over de oorlog en de bevrijding. De route stopt op 7 historische plekken waarbij achtergrondinformatie wordt gegeven. Op 12 en 13 april 2025 gingen gidsen van het Gezelschap mee om dit mondeling toe te lichten. Maar de route is ook zelfstandig af te leggen. Met behulp van deze gids met beschrijvingen. Bij de stopplaatsen en onderweg komt u veel te weten over wat er vóór, tijdens en na de tweede in en om Rolde gebeurd is.

Start van de route is bij het MFC Boerhoorn. De route is in anderhalf tot twee uur goed te doen. Kijk goed uit bij oversteken (Asserstraat!) en bij de stopplaatsen. Zet de fiets veilig neer!

START MFC Boerhoorn

We starten bij MFC Boerhoorn Zuides 50 in Rolde. Daar is parkeerruimte voor uw eventuele auto.

*ROUTE LA Zuides → Nijlanderstraat / fietspad → RA Zandverstuiving
(LA = linksaf, RA = rechtsaf)*

Stop 1. Zandverstuiving Nijlanderstraat

Landdagen Landbouw & Maatschappij

Zandverstuiving Rolde is altijd een populaire pleisterplaats geweest voor dagjesmensen, schoolreisjes, voor de dorpsjeugd en voor sportactiviteiten. In 1936 kwam daar bijzondere doelgroep bij: Nationale Bond Landbouw en Maatschappij.

In crisisjaren '20-'30 was er veel onvrede op het platteland over het landbouwbeleid, vooral op de zandgronden en in de Veenkoloniën. In 1931 is er de oprichting van meerdere boerenbonden. In Bellevue Assen: de Drentsche Boerenbond. In 1933 fuseren in Meppel diverse provinciale boerenbonden tot de Nationale Bond Landbouw en Maatschappij (L&M).

L&M organiseert op verschillende plaatsen protestbijeenkomsten en jeugddagen.

In 1936 is de eerste Landdag L&M in de zandverstuiving Rolde. De Landdag is groot succes, mede door de goede bereikbaarheid van Rolde via de NOLS-spoorlijn en de fraaie ligging van de zandverstuiving in het Boerbos. Mensen liepen vanaf station Rolde in lange colonnes (in NSB-tijd veel in uniform en met groot vlagvertoon) via Stationsstraat, Hoofdstraat en Nijlanderstraat naar de zandverstuiving.

Tot in de oorlogsjaren worden de Landdagen in Rolde gehouden. Landdagen met boerenprotest, maar ook met veel aandacht voor muziek en (toneel)spel. De zandheuvel aan de oostzijde van de zandverstuiving is kunstmatig opgeworpen als podium voor L&M-bijeenkomsten. Het waren massale bijeenkomsten waar zo'n 10.000 tot wel 20.000 mensen op af kwamen. Er zijn filmpjes van de Landdagen te Rolde op internet.

In de beginjaren waren het vooral toespraken door boerenleiders. Door het succes van formule Landdagen kwam L&M onder politieke invloed van NSB. Grote sprekers in Rolde waren o.a. boerenleider Roskam en NSB-leider Mussert. Mussert kwam in een grote zwarte auto met open dak aan in Rolde, waarin hij rechtop staand de Hitlergroet bracht. In 1940 gaat L&M op in het Nederlands Agrarisch Front (NAF). NAF is het 'boerenfront' binnen NSB. Veel boeren zeggen dan het lidmaatschap NSB op, anderen niet. Het zandgebied Drenthe (Anloo, Norg, Vries, Rolde, Beilen, Westerbork) blijft in WO-II een bolwerk van de NSB.

We fietsen terug, maar eerst even dit:

Routes opmars Canadezen bevrijding Rolde

Voor vertrek naar Stop 2 wijzen we op twee routes naar Rolde van opmars Canadezen tijdens bevrijding.

- Route 1: via Beilen - Hooghalen - Kamp Westerbork - Amen - Ekehaar.
- Route 2: via Westerbork - Elp - Schoonloo - Grolloo

Rolde is op 12 april 1945 (net als Kamp Westerbork) bevrijd. Via Nijlanderolden honderden tanks en ander materieel het dorp binnen. Er is langs deze route in onze gemeente tijdens de opmars niet gevochten. Langs de andere route zijn tussen Schoonloo-Grolloo zijn drie boerderijen in brand geschoten tijdens schermutselingen met Duitsers.

Op Bevrijdingsdag stond heel Rolde even vol met legervoertuigen. De bevolking genoot van de uitgedeelde chocolade en sigaretten. Gevechtseenheden trokken via de Asserstraat door naar Assen-Oost waar de nacht werd afgewacht, alvorens Assen op 13 april met enkele felle gevechten (o.a. Groningerbrug) werd bevrijd.

Na de bevrijding hebben Canadezen nog wekenlang grote bivakken in directe omgeving Rolde gehad: Boerbos, Deurzeres bij 't Ruige Veld en Horstmaat bij Deurze.

ROUTE LA Nijlanderstraat → LA Schoolstraat → LA Hoofdstraat → Kerkbrink

Stop 2. Kerkbrink en omgeving

Oorlogsmonument

Het Oorlogsmonument is een wit natuurstenen beeldhouwwerk van een mannenfiguur die een drinkbak draagt. Het is opgericht ter nagedachte-
nis aan inwoners van de gemeente Rolde, die hun leven verloren in Tweede Wereldoorlog en in voormalige Nederlands-Indië. Het ontwerp is van de kunstenaar Paul Grégoire (1915-1988). Het Monument is ont-
huld op 14 mei 1948.

Op rand van drinkbak zijn namen gegraveerd van twaalf Joodse mede-
burgers die tijdens WO-II zijn vermoord. De Joodse slachtoffers zijn:

- Aron S. Fischler; Masche Fischler-Nachtgeist, Israel M. Fischler,
- Aron Schaap; Anna Schaap-Stein; Leoni J.A. Schaap; Joachim I. Schaap
- Bendix Schaap; Mily Schaap-Simon; Sonja Schaap; August Schaap; Fritz Schaap

Ook de andere slachtoffers staan op het monument vermeld:

- Frederik Klaassens (verzet), gefusilleerd op 08 april 1945 in Schoon-
oord
- Jantinus Klaassens (verzet), gefusilleerd op 08 april 1945 in Schoon-
oord
- Aielko Venema, gesneuveld 17 januari 1947 te Medan
- Geert van Schooneveld, gesneuveld 1 januari 1947 te Padang
- Jan Hommes (koopvaardij), overleden op 28 mei 1942 te Long Isoen
(Borneo)
- Otto Popkes (soldaat), gesneuveld 11 mei 1940 te Wassenaar.
- Jan ter Steege (soldaat), gesneuveld 12 mei 1940 te Dubbeldam.
- Hendrik Tjarks, overleden op 14 oktober 1944 te Zöschen, wegens
dwangarbeid.
- Geert Jansen, weigerde dwangarbeid, werd opgepakt, ging daarna
zwerven terug naar Rolde en overleed door zwakte.

Bewoners van de voormalige gemeente Rolde brachten gezamenlijk vier-
duizend gulden op om het monument te kunnen bekostigen.

De symboliek op het Rolder oorlogsmonument:

- Mannenfiguur toont de kracht van verzet en geloof
- Lam verbeeldt het offer dat gebracht is
- Duif (onder de drankbak) is de vrede die kwam
- Drinkbak is bestemd voor alle ‘vrije’ vogels

In 2006 heeft Jan Thiesschool het oorlogsmonument geadopteerd. Leerlingen worden ieder jaar betrokken bij de 4 mei-herdenking.

Vanaf oorlogsmonument even (zonder fiets) teruglopen naar de Vrijheidsboom (restaurant Kamala).

De Vrijheidsboom

De esdoorn bij restaurant Kamala aan de Hoofdstraat is kort na bevrijding geplant. Hij herinnert ons aan onze bevrijders en is een levend monument voor de vrijheid. De esdoorn is nationale symbool van Canada. Zie ‘the maple-tree’ in Canadese vlag. Het RHG heeft in 2022 een herdenkingsbord bij de Vrijheidsboom geplaatst. De Vrijheidsboom Rolde is wel een esdoorn, maar geen originele Canadese. De geplaatste soort past beter in ons veranderende klimaat.

Onderwijs in oorlogstijd (Plein2)

Op de plek van het appartementencomplex Plein 2 stond de lagere school (OLS 1) van Rolde. In de oorlogsperiode hebben leerlingen hier vaker niet dan wel les gehad. Dat kwam omdat gebouw werd gevorderd voor andere activiteiten. Onderwijs werd onregelmatig gegeven op wisselende locaties, meestal werden dorpscafés gebruikt als klaslokaal. Les in het café lukte ook niet altijd. Het lag er maar net aan of er plek was. Schoolkinderen sjouwden “*van kroegie naar kroegie*”. Bekende Rolder ‘schoolcafés’ waren:

- Cafe Steen aan Hoofdstraat (verbouwde bowlingbaan t.o. oude Gemeentehuis)
- Café Kuiper aan Hoofdstraat (nu Grand Cafe Hofsteenge)
- Cafe Post aan Grolloërstraat (huidige P-plaats AH) Hier gingen leerlingen naar toe voor gymnastiek. Er waren paar wandrekken en evenwichtsbalk. Tot die toestellen ook door de Duitsers werden weggenomen.
- Cafe Drent aan (kleine) Grote Brink tegenover tuincentrum Radelaar; Dit was ‘boerencafé’ met klein klaslokaaltje, waardoor leerlingen heel dicht op elkaar zaten.
- Cafe Darwinkel aan Stationsstraat, beter bekend als Stationskoffiehuis (zie stop 5).
- Cafe Schipper aan begin Asserstraat (zie stop 6)

Vanaf 14 november 1945 kregen alle leerlingen weer les in OLS 1 aan Schoolstraat.

Andere functies school OLS 1

In de school zijn Duitse soldaten gehuisvest geweest. In het voorjaar 1945 waren er honderden arbeiders ingekwartierd, die in de omgeving Rolde (gedwongen) tewerk waren gesteld voor graafwerkzaamheden voor Organisation Todt (OT). OT was een in 1933 door NSDAP opgerichte bouwmaatschappij, genoemd naar oprichter Fritz Todt.

De organisatie is in 1945 na de capitulatie opgeheven. Zie ook stop Tankgrachten Balloërveld. Direct na de bevrijding werden in de Rolder school opgepakte NSB-ers en collaborateurs opgesloten. Ze werden bewaakt door lokale mensen van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS). Arrestanten werden daarna snel geïnterneerd in gevangenissen van Veenhuizen en in Kamp Westerbork, in afwachting van hun verhoren en behandeling van hun dossiers.

Voormalig gemeentehuis Hoofdstraat (pand met torentje)

Aan bodekant (rechts) woonde de chef gemeentepolitie Andries Eleveld met zijn vrouw en kinderen. Zoon Ino Eleveld zat tijdens oorlog nog op lagere school en verbleef vaak in het koepeltje, waar hij een wijds uitzicht had op Rolde en velden erom heen. Niemand zag hem. Belevissen van Ino in oorlogstijd zijn gepubliceerd de RHG-Kloetschup, vermeld onder de naam *'Herinneringen van de zoon van een dorpsveldwachter'* in 20 delen. Na te lezen op de site van het RHG (oude Kloetschuppen) Tijdens de oorlog zijn wapens verstopt in de schoorsteen van het gemeentehuis. Na de oorlog gebruikten Binnenlandse Strijdkrachten deze o.a. om de school te bewaken waar NSB-ers waren opgesloten. Volgens overlevering zit er een kogelgat in de muur van het gemeentehuis afkomstig van een Duitse granaat, die afgeschoten werd richting een Engels vliegtuig.

We wandelen terug naar de Kerkbrink

Jacobuskerk

De Duitsers roofden in geheel Europa koper en brons voor hun oorlogsindustrie. Ook kerkklokken moesten er aan geloven. Op 25 maart 1943 werd de grote en 1353 kg zware historische klok in de Rolder toren uit 1619, door 'I.A. Rustungsinspektion Niederlande' verwijderd. Rolde kreeg ter vervanging twee kleinere kerkklokken van de Duitsers terug:

- Klok van Oostertoren in Hindelopen: klok met doorsnee 55 cm en gewicht van 105 kg
- Klok uit werkkamp Elfbergen (gem. Gaasterland): doorsnee 45 cm en gewicht van 65 kg.

Na de capitulatie vond de Rijksinspectie voor Kunstbescherming in het havengebied Hamburg honderden Nederlandse kerkklokken ongeschonden terug, ook die van Rolde. Waarschijnlijk als gevolg van een

gelukkige bijkomstigheid van zware geallieerde bombardementen op Hamburg, waarbij ook de smeltovens voor kerkklokken zijn verwoest.

De Nederlandse klokken zijn in november 1945 verscheept naar Harlingen. Vanuit Harlingen is op 5 december 1945 de Rolder klok teruggebracht en op kosten van de eigenaar (gemeente Rolde) weer opgehangen. Alleen de klepel moest worden vervangen

Bijzonderheid: veel jongere kerkklok in Grolloo is gevrijwaard van 'roof', i.v.m. zijn cultuurhistorische betekenis.

ROUTE: Kerkbrink → Hunebedweg → Slokkert (ingang begraafplaats tegenover de toegang tot hunebedden)

Stop 3: Begraafplaats Rolde (oost)

Oorlogsgraf Jan ter Steege

Op hek van begraafplaats prijkt sinds juni 2022 bordje 'Nederlandse Oorlogsgraven'. Het betreft het oorlogsgraf van hospitaalsoldaat Jan ter Steege (1908 – 1940). Hij is op 12 mei 1940 gesneuveld in Dubbeldam (dorp op 'Eiland van Dordrecht'). Hij was een van eerste slachtoffers van Duitse bezetting. Jan ter Steege gaf zijn eigen leven om het leven van zijn kameraden te redden. Hij haalde gewonde soldaten uit de vuurlinie.

Jan ter Steege woonde met zijn vrouw en 2 kinderen in de Slokkert. Hij was landbouwer toen hij in 1939 voor mobilisatie moest opkomen in dienst. Hij is slechts 31 jaar geworden. Op 28 mei 1940 kreeg hij een waardige bijzetting op begraafplaats Rolde, vlak bij ouderlijk huis aan de Slokkert. Zijn graf wordt sinds 2022 door Stichting Oorlogsgraven erkend als officieel oorlogsgraf.

Verder liggen op begraafplaats Rolde nog volgende oorlogsslachtoffers: Otto Popkes (1911 – 1940). Popkes is op 11 mei 1940 gesneuveld tijdens zgn. Wassenaarse Slag. Hij ligt achter Ter Steege. Er wordt aan gewerkt het t.z.t. te erkennen als oorlogsgraf. Ook Hendrik Tjarks (1911 – 1944) ligt hier. Tjarks was timmerman en werd gedwongen tewerkgesteld in Duitsland. Hij overleed vermoedelijk als gevolg van zware omstandigheden

Onderweg naar stop 4 komen we langs:

NOLS-station Rolde

Van de Noord Ooster Lokaal Spoorweg (NOLS) is de spoorlijn Assen-Rolde-Gieten-Gasselte-Stadskanaal, met aftakking vanaf Gasselte naar Exloo-Valthe-Emmen. Deze spoorlijn is in 1905 geopend. Het stationsgebouw is ontworpen door architect Eduard Cuypers, neef van beroemde architect Pierre Cuypers uit Roermond (o.a. Rijksmuseum en NS-station Amsterdam). Er zijn meerdere stations van dit ontwerp, zoals

in Ommen bijvoorbeeld. Tijdens WO-II bleef het station operationeel. Dagelijks reden er nog 5 personentreinen retour Assen-Stadskanaal. Passagiersvervoer is definitief gestaakt op 4 mei 1947. Station Rolde speelde in vooroorlogse jaren belangrijke rol bij populaire schoolreisjes per trein naar Rolder hunebedden, zandverstuivingen, het Balloërveld en verpozing in speeltuin café Ottens (Asserstraat). Tijdens WO-II faciliteerde het de aan en afvoer van duizenden bezoekers van Landdagen Landbouw & Maatschappij, later Noordelijk Agrarisch Front van NSB. Een van ruimtes stationsgebouw is ook korte tijd gebruikt als ziekenzaal.

Stations koffiehuis

Café Darwinkel aan de Stationsstraat, beter bekend als Stations koffiehuis (SKH) was een belangrijke plek voor handelaren en gebruikers van het laadperron NOLS. Zaken werden hier beklonken met kop koffie, of iets ‘sterkers’. SKH deed ook dienst als noodopvang voor onderwijs. De schoolklas lag naast station NOLS en liep daardoor extra risico voor treinbeschietingen door geallieerden. Het klaslokaal werd daarom beschermd met opgestapelde pakken stro.

Balloërkuil

Nationale Jeugdstorm (NJS) was een Nederlandse jeugdbeweging die nauw verbonden was met de NSB. De NJS was Nederlandse tegenhanger van Duitse Hitlerjugend. Doel was jongeren tussen 10 en 17 jaar te vormen volgens nationaalsocialistische idealen. In de regio Rolde vonden geüniformeerde NJS-bijeenkomsten plaats op zaterdagmiddagen, afwisselend in zandverstuiving Nijlanderstraat, de Balloërkuil en 't Ruige Veld.

Struikelstenen familie Bendix Schaap (Asserstraat 1)

Broers Bendix en Aron Schaap zijn in 1939 met hun gezinnen uit het Duitse Lathen gevlucht naar Nederland. Beide families (veehandelaars) vestigden zich in het leegstaande monumentale pand Asserstraat 1 in Rolde. Na aankoop van pand door Hendrik Takens, eigenaar van een taxi- en transportbedrijf, verhuisde het gezin Aron Schaap naar Asserstraat 43 omdat de zoon van transportondernemer en zijn vrouw ook hun intrek namen op Asserstraat 1.

Op vrijdagavond 2 oktober 1942 zijn beide families Schaap, met vrachtwagen van Takens en onder begeleiding van veldwachter Eleveld, afgevoerd naar Kamp Westerbork. Aan beide families zou 's-middags zijn voorgesteld om onder te duiken. Ze besloten dat niet te doen om geen andere mensen in gevaar te brengen.

*Trein 26 oktober 1942: Deportatie familie Bendix Schaap
Moeder Milly (43 jaar), dochter Sonja (17 jaar) en zoontje Fritz (11 jaar) worden op 29 oktober 1942 in Auschwitz vermoord. Zoon August (16 jaar) sterft op 9 december 1942 en vader Bendix (50 jaar) op 28 februari 1943, beiden ook in Auschwitz.*

Café Schipper (nu appartementencomplex Hof van Rolde).

In het bos links ter plaatse van het appartementencomplex 'Hof van Rolde' lag café Schipper (v/h Ottens). Voor en na de oorlog een regionaal bekende uitspanning met grote speeltuin en een chique terras. Voor schoolreisjes met de NOLS in jaren '20 en '30 was speeltuin Schipper vaste reisbestemming.

Tijdens oorlog kregen hoogste klassen lagere school hier onderwijs. Ook waren Duitsers in het café Schipper gestationeerd. Paarden van cavaleristen stonden dan in speeltuin.

ROUTE: LA fietspad v.d. Muyzenbergpad → LA doorsteekje vlak voor station → RA Stationsstraat → LA Wilhelminalaan → RA Asserstraat → LA 't Ruige Veld – voor gebouwen LA en vervolgens RA

Stop 4. 't Ruige Veld, ingang Joodse begraafplaats

Joodse begraafplaats

Joodse begraafplaats Rolde is eind 18^e eeuw aangelegd op het heideveld buiten de bebouwde kom voor 'eeuwige rust'. Aan begin van de oorlog waren op de Joodse begraafplaats nog 16 rechtopstaande zerken.

SD-ers uit naastgelegen 't Ruige Veld hebben zerken stukgeslagen om daarmee gaten in toegangsweg naar 't Ruige Veld op te vullen. Er resteert nu nog zichtbaar één liggende grafsteen.

Kindervakantiekoloniehuis e.o.

In 1927 koopt Gerhard Dumbar uit Hattem (hij heeft Schotse roots) het grote stuk heideveld op 't Ruige Veld van Allard van der Scheer (huisarts Rolde, Asserstraat 1) en bouwt hier een grote, rietgedekte villa. Terrein wordt in 1937 verkocht aan de Christelijke Vereniging Vakantiekoloniehuisen Nederland. 't Ruige Veld wordt kindertehuis voor zgn. 'bleekneusjes'. Kinderen die achterbleven in hun ontwikkeling door slechte leefomstandigheden thuis. Ze gingen tot dan aantal weken naar zee om aan te sterken, maar vanaf 1937 ook naar de gezonde bos- en heidelucht in Rolde.

Op 1 juli 1942 werd 't Ruige Veld door Duitsers in beslag genomen. Aanvankelijk werd het een herstellingsoord voor Duitse kinderen onder leiding van Duitse verzorgers. Vanaf september 1944 werd 't Ruige Veld gebruikt door eenheid van ca. 50 leden van Sicherheitsdienst (SD), die er een hondentrainingscentrum inrichtten.

Na de bevrijding verbleven korte tijd Canadese bevrijders in 't Ruige Veld. Op heideveld Deurzer Es hadden zij een groot bivak ingericht.

Al in juni 1945 kon een herstart worden gemaakt met functie kindervakantiekolonie. Eerste groep bestond uit kinderen van katholiek weeshuis in Rotterdam. Als ze vijf pond gegroeid waren, moesten ze weer naar huis.

ROUTE Terug naar de Asserstraat en daar LA (ri. Assen)

Stop 5. Asserstraat 43

Struikelstenen bij Asserstraat 43

In de oorlog woonden drie Joodse families in onze omgeving. Op 2 oktober 1942 zijn zij allen opgepakt en gedeporteerd naar kamp Westerbork voordat ze per trein verder vervoerd werden naar een vernietigingskamp. Alle 12 Joodse medebewoners zijn omgekomen.

Op 5 oktober 2021 zijn door Stichting Struikelstenen Aa en Hunze herdenkingsstenen gelegd bij de laatste woonadressen van de drie afgevoerde Rolder families. Het leggen van struikelstenen is een internationaal initiatief van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig. Demnig wil met zijn 'Stolpersteine' de herinnering levend houden aan slachtoffers van het naziregime, onder wie Joden, zigeuners, verzetsmensen en mensen die vervolgd werden om hun politieke overtuiging, seksuele geaardheid, geloof of handicap. Demnig: "struikelstenen zijn gedenkplekken. Hiermee geven we slachtoffers van Holocaust hun naam terug". Motto is: *'Een mens is pas vergeten als zijn naam is vergeten'*.

Behalve bij Asserstraat 43 liggen er struikelstenen bij Asserstraat 1 (familie Bendix Schaap) en Veldweg 13 in Nooitgedacht (familie Israel Fischler). Gezin Aron Schaap woonde eerst ook op Asserstraat 1.

*Trein 23 oktober 1942: Deportatie familie Aron Schaap
Op 26 oktober 1942 worden vader Aron (56 jaar), moeder Anna (42 jaar) en dochter Leonie (14 jaar) in Auschwitz vermoord. Hun zoon Joachim Isaak komt op 31 maart 1944 op 17 jarige leeftijd om het leven op een niet bekende plek in Midden-Europa.*

*Trein 12 oktober 1942: Deportatie familie Israel Fischler
Enkele dagen na aankomst in het kamp Westerbork is het gezin Fischler met de trein afgevoerd naar Auschwitz. Moeder Masche (48 jaar) en zoon Aron (14 jaar) zijn op 15 oktober 1942 omgebracht. Vader Israel (47 jaar) is op 28 februari 1943 ook in Auschwitz overleden.*

Bombardement Asserstraat 56

In oorlog beschoten geallieerden op Duitse treinen. Eind januari 1942 werd de spoorlijn NOLS aangevallen. Tenminste vier bommen vielen ter

weerszijden van de Asserstraat. Het his familie Weggemans werd vol getroffen en brandde volledig af. De familie kreeg een tijdelijke woning aan de Nijlanderstraat. Nieuwe (huidige) woning werd pas in 1952 opgeleverd. RHG heeft bomscherven + vondstgegevens Asserstraat cadeau gekregen van Piet Leever.

Overige plekken Asserstraat met een Duits verleden

Vooraf in de omgeving rond de aansluiting weg 't Ruige Veld hebben in laatste fase eind WO-II zich een aantal Duitse verwickelingen voorgedaan. Tegenover aansluiting weg 't Ruige Veld staat een van mooiste villa's van Rolde, het voormalig woonhuis van burgemeester Van der Sluis. Hij was nogal Duits gezind en is na bevrijding opgepakt en ontheven van zijn functie.

Aan Rolderzijde van toerit naar 't Ruige Veld (nu een landhuis) stond de boerderij van de familie Huizing. Op de deel van deze boerderij stond een onder hooi verborgen auto van veearts Staal uit Assen. Staal was actief in verzet. In het weiland van Huizing stond in de laatste dagen van de oorlog Flak-geschut opgesteld. Flak is een mobiel wapensysteem, dat vooral werd gebruikt als luchtafweergeschut, maar ook als antitankwapen.

Aan zuidzijde Asserstraat, net voorbij Kerkweg over Deurzer Es, waren eerste twee woningen geconfisqueerd door Duitsers. Aan de noordzijde Asserstraat was de fraaie villa van kunstschilder Arie van der Boon in bosje ook gevorderd. Familie Van der Boon had notabene een Joods meisje als onderduikster in huis. Zij kregen tijdelijk vervangend onderdak in café Schipper. In 'bos van Hollema' aan de overkant is na bevrijding nog Duitse militair neergeschoten.

We gaan onderweg naar het Balloërveld, en daar passeren we nog:

Aardappelpoterbewaarpplaats Balloo

Aan Crabbenweg in Balloo (bij de P-plaats Balloërveld) staat een opvallend 'glazen gebouw'. Het wordt kortweg de Poterbewaarpplaats genoemd en was eigendom van Boermarke Balloo. In de loods bewaarden vroeger boeren uit Balloo en Deurze, die lid waren van betreffende coöperatie, hun pootaardappelen voor het volgende pootseizoen. De glazen constructie bewerkstelligde een gedempte inval van zonlicht en gematigde opgewarmde temperaturen in de winter. Aardappelen kiemden daardoor in voorjaar eerder. Poten diende voorzichtig te gebeuren, anders vielen kiemen (uitlopers) er weer af. Voorgekiemde pootaardappelen begonnen zo enkele weken eerder in het groeiseizoen. In seizoen 2000/2001 is loods voor laatst gebruikt als 'poterbewaarpplaats'.

In oorlog heeft poterbewaarpplaats Balloo aan (korte) noordzijde schade opgelopen tijdens gevechten. Kogelgaten zijn nog altijd te zien.

ROUTE: Asserstraat terug richting Rolde → bij oprit Vakantiepark Roodezand LA Bosfietspad naar Balloo → Door Balloo naar verhard fietspad langs Balloërveld naar buurtschap 'Balloërveld' aan noordkant Balloërveld → RA Gasterenseweg → Na 400 meter RA gravel-fietspad over Balloërveld → 1e zandpad LA lopend naar loopgraaf (zuidelijk van het pad) en mitrailleur post (noordelijk van het pad)

Stop 6. Balloërveld Loopgraaf (knp 95)

Loopgraven WO-II

Bij het eerste zandpad links (wandelpoort 95) lopen we naar de loopgraaf. Het systeem van loopgraven en mitrailleurposten Balloërveld is onderdeel uit van verdedigingslinie 'Frieslandriegel'. Bij een info bodje kun je kort in noordelijke richting de loopgraaf inlopen. Daar is een (overwoekerde) mitrailleurpost te ontdekken. Terug kun je ook zuidelijk een stukje lopen, daar is de loopgraaf beter te zien.

Fiets verder over het gravel pad naar het zuiden. Stop bij houten vlonder aan de oostkant.

Stop 7. Balloërveld Tankgracht (bij vlonder/bankje)

Tankgrachten

De tankgracht was onderdeel van Duitse verdedigingslinie. De linie staat bekend als Frieslandriegel, een linie van tankgrachten, loopgraven, artilleriestellingen en bunkers en strekte zich uit van Delfzijl naar Zwolle (IJssel). Het traject tussen Assen en Rolde werd ook wel 'Assener Stellingen' genoemd.

Na de invasie van de geallieerden in juni 1944 in Normandië versterkten Duitsers hun verdedigingslijnen in Noord-Europa. Men hoopte zo de opmars van de geallieerden te vertragen en een eventuele nieuwe invasie vanuit zee langs Nederlandse kust tegen te gaan. Uitvoering berustte bij Organisation Todt (OT). OT was Duitse bouwmaatschappij (zie ook stop 2).

De Frieslandriegel in Drenthe is aangelegd eind 1944-voorjaar 1945. In Drenthe werkten meer dan 10.000 mensen aan verdedigingslinie. Spitten werd gedaan door 'dwangarbeiders', krijgsgevangenen en andere gerekruteerde mannen. Lokaal werden ook boeren met 'paard en wagen' ingezet. Op het Balloërveld werden dagelijks soms 1.500 mensen ingezet.

Daaronder zo'n 300 Friezen, die samen met 20-tal monniken uit klooster Witmarsum in lagere school Rolde verbleven.

De Tankgracht moest 3 a 4 meter diep zijn. Gracht loopt aan westzijde (kant van verwachte aanval) schuin naar beneden af. Een tank kan zo gemakkelijk de gracht inrijden. Wand aan oostzijde is steil en soms nog verhoogd met een wal. Dat bemoeilijkt uitrijden. Tank komt dan steil omhoog en is op dat moment kwetsbaar voor aanslagen en beschieting.

Tankgrachten Balloërveld zijn in WO-II niet gebruikt voor oorlogshandelingen. Na bevrijding werden grachten dichtgeschoven door geallieerden met gemechaniseerde eenheden. Ook opgepakte NSB-ers en collaborateurs werden 'met de schop' aan het werk gezet.

Het Balloërveld is tot begin 21e eeuw altijd militair oefenterrein geweest. Er was geen directe aanleiding hier tankgrachten te dichten. Ook nu als natuurgebied in Nationaal Park Drentsche Aa en in eigendom en beheer bij Staatsbosbeheer is daartoe geen noodzaak. Sterker nog: de tankgrachten en loopgraven uit WO-II zijn inmiddels verheven tot cultuurhistorisch erfgoed. Tankgrachten zijn ook interessant vanuit oogpunt biodiversiteit. Door verdiepte ligging ontstaat door verschillen in vochtigheid en temperatuur een sub-biotoop voor flora en fauna, dat afwijkt van omringende en hoger gelegen heideveld.

Op enkele plekken (o.a. bij fietsbrug zuidzijde veld) heeft Staatsbosbeheer maatregelen getroffen om verdere verdroging van heideveld door waterafvoer via tankgrachten tegen te gaan.

ROUTE: Fiets het gravel pad af langs de tankgracht. U kunt nu weer terug naar Rolde. Of RA via Balloo of LA via Balloërveld en Koelandsdijk en RA Slokkert terug naar Rolde. Het kan niet misgaan als u de Rolder Toren van de Jacobuskerk als richtpunt aanhoudt.

EINDE: Rolde

Voor meer verhalen en foto's over de geschiedenis van de voormalige gemeente Rolde verwijzen we naar ondermeer de websites van het RHG, Old Grol en de Broekstreek.

Voor meer informatie over Joodse bewoners verwijzen we naar website van Stichting Struikelstenen Aa en Hunze. Stichting heeft in 2023 fraai geïllustreerde boekje *'Fietsroutes langs de struikelstenen in de gemeente Aa en Hunze'* uitgebracht. Boekje is voor slechts € 2,00 verkrijgbaar bij Pots De Echte Bakker en bij Etos drogisterij.

We hopen dat u veel plezier heeft beleefd aan de fietstocht en dat u de informatie waardeert.

